

Erdélyi történelmi népballadák

III.

Válogatta: Ráduly János

TÖRTÉNELMI NÉPBALLADÁINK

A 13-as számú szövegünk (*A madéfalvi veszedelem*) javarészt már katonaballada, amely viszont „Madéfalva felgyújtását” adja elő, tehát egy kisközösség elpusztításáról szól. Igazi történelmi ének.

A 14-18-as számú szövegeinket *Bujdosóballada* típuscímmel láttuk el, van köztük olyan, amely föltehetőleg a XVII. században keletkezett, és

vannak újabbak is. Olyan alkotások ezek, amelyek javarészt a *történelmi események kiváltotta elbujdosás keserűségeit* éneklik meg. Bizonyos mértékben az úgynevezett siratóballadák rokonaival van dolgunk. Az „Utolszor borulok a hazai földre” állapotot a népköltészetből jól ismert „fogásokkal” ábrázolják.

Ráduly János

13

A madéfalvi veszedelem

(Madéfalva 1764)

Madéfalva szülőházám,
Ott szült engem édesanyám.
Mikor felnőttem én nagyra,
Besoroztak katonának.

Nem akartam fegyvert fogni,
Osztrák katonája lenni.
Körülvettek egy éjszaka,
Felgyújtottak éjfél-tájba.

Kegyetlen volt a tábornok,
Aki adta a parancsot:
— Madéfalvát felgyújtani,
Benne lakót elégetni!

Odaveszett négy gyermekem
És a kedves feleségem.
Nekem jutott a bujdosás,
Moldovában való lakás...

(Ditró, Gyergyószék. Faragó 1965, 297. old. Közzölte Oszkóné Liszkeay Magda. Részlet)

14

Fordulj, kedves lovam

(Bujdosóballada)

— Fordulj, kedves lovam, Lengyelország felé,
Úgyse jövök többet most már visszafelé.
Szegény hazámat már többé nem láthatom,
Nincsen olyan bánat, mint az én bánatom.

Tele van a szemem keserű könnyekkel,
Alig-alig bírok hánykódó szívemmel.
Amit érzek, úgy fáj, hogy ki sem mondhatom,
Nincs, aki engemet megvigasztalhasson.

Indulok s megállok, búcsúzom örökre,
Utolszor borulok a hazai földre.
Utolszor csókolom, holtig siratgatom,
Nincsen olyan bánat, mint az én bánatom.

(Lövete, Udvarhelyszék. Faragó 1998, 57 c. sz. Ortutay II. 270)

15

Bukovina, mit vétettem

(Bujdosóballada)

— Bukovina, mit vétettem,
Hogy én benned nem élhettem?
Mások élnek nagy kegyesen,

S én bujdosom keservesen.

Sír a szemem mind a kettő,
Foly a könnyem, mint az eső.
Sír a szemem, foly a könnyem,
Mert igazán fáj a szívem.

Édes hazám, Andrásfalva,
Látlak-e meg még valaha?
Látom füstid, de csak elíg,
Hogy az égen feketéllik.

Én Istenem, mi az oka,
Ki se mehetek az útra.
Ha kimegyek a kapuba,
Vigyázok ide s tova,
Mint a madár a fogóba.

Elbujdosnám, nincsen kivel,
Kenyerem sincsen, hogy mivel.
Kérnék kőcsön, de nem kapok,
Mert tudják, hogy szegén vagyok.

Búsulok es, bánkódom es,
Rajtam elfér, ha sírok es.
Fáj a szívem a hazámétt
S az én sok jó barátométt.

(Déva, Hunyad megye. Faragó 1998, 57 b sz. Kolumbán S. gyűjtése)

16

Most jöttem Erdélyből

(Bujdosóballada)

Most jöttem Erdélyből, Erdélyországból —
Lovastól nyergestől, egy nyargalt szolgástól.
Szolgámnak a neve: Hányd-el-vesd-el Gyurka,
Magamnak a neve: bujdosó katona.

Most jöttem Erdélyből, Erdélyországból,

Még sincs maradásom — köztetek lakásom...
Szegény árva fejem nincs hová hajtanom.

Elment az én uram a török táborra —
Meggyászolom ötet fekete bársonyba.
Délíg feketébe — délután veresbe,
Veres pantolóba — sárga cipellőbe...

(Dávid — Tordai 1956. 37. sz; Pálóczi Horváth Ádám gyűjteményéből)

17

Ideje bujdosásimnak

(Bujdosóballada)

— Ideje bujdosásimnak,
Eljött már utazásimnak,
Sok okai vadnak annak,
Az én elbujdosásimnak.

Ződ az útnak a két szélje,
De bánatos a közepe.
Masérodzom búval benne,
Masérodzom búval benne.

A két lábam masérodzik,
A két szemem búsalkodik.
A két lábam masérodzik,
A két szemem búsalkodik.

Fejem felett egy nagy felhő,
De nem abbul hull az eső.
A két szemem sűrű felhő,
Mindent onnét csurog az eső.

Idehaza a legénynek
Nincsen becsűje szegénynek.
Mert itthon inkább kedveznek
Az idegen jövevénynek.

Ha a tengeren túl menyek,
Ott es jó hírt-nevet szerzek.

Ha a tengeren túl menyek,
Ott es jó hírt-nevet szerzek.

De itthon nem fogják tudni:
Szegény fejem él-e, hal-e,
Szegény fejem él-e, hal-e,
Az életbe módja van-e?

Isten veled, jó pajtásim,
Barátim s felekezetim.
Akik velem jót tettetek,
Isten fizesse meg nektek!

Akik velem jót tettetek,
Isten fizesse meg nektek,
Hosszabítsa meg éltetek,
Hogy őtet dicsérhessétek!

Angyalidat, én Istenem,
Küldjed, vezéreljem engem,
Hogy őrijzen s oltalmajzon,
Ahol nem ismérnek engem.

Áldás a Szentháromságnak,
Isten fia szent anyjának,
Ki angyalt küld kalauznak
Az igaz úton járóknak.

(Gyergyóújfalu, Gyergyószék, Faragó 1998, 57 d. sz. Bartók B. gyűjtése)

18

Dancsuj Dávid

(Bujdosóballada)

Bodok felett vagyon egy kis sűrű berek,
Szegény Dancsuj Dávid a között kesereg.

— Nem jó, Dávid, nem jó sírni, keseregni,
Ha meglát valaki, hova tudsz ellenni? —
Az a fekete föld ketté hasadhatna,
Szegény Dancsuj Dávid belé borúhatna.

De a fekete föld ketté nem hasadhat,
Szegény Dancsuj Dávid belé nem borúhat.

— Adjon Isten annak ezernyi ezer jót,
Ki az én bölcsőmet megrendítette vót.

Köszönöm apámnak s az édesanyámnak,
Mert jó fiat nevelt bolygó katonának,
(Bolygó katonának), az ország rabjának.

Mennyi égen csillag, íródeák volna,
Mennyi réten fűszál, mind pennaszár vóna,

Mennyi erdőlapi, mind papiros vóna,
Veres tenger hobja mind tentalé vóna:

Az én sok bánatim mégse férne rea,
(Az én sok bánatim) mégse férne rea.

(Székelyföld. Faragó 1998, 57 e sz. Kriza J. hagyatéka)

Molnos Dalma grafikája

Balázs Sándor

Köznapi filozófia

Gondolatok — példázatokkal

III.

VÁLTOZATOK EGY-EGY TÉMÁRA

RÖGESZMÉK, TÉVHITEK

1. A rögeszmét nehéz kiirtani, mert az ilyen idea gyökereit nem lehet kihúzni a rögből; ugyanis nincsenek gyökerei.

A bérceket nehéz lett volna megmászni. Ezért a hágókon keresztül jöttek, vagy inkább szivárogtak be tömegesen. Előbb félénken és csodálkozva néztek körül, mint az éhezéshez szokott, horpadt hasú eb, amely a vágóhídon egyszerre csak csontok halmazára lelt. Észrevették, hogy itt másként élnek az emberek. Másfajta világ, másféle hagyományok, szokások, erkölcsök. Mintha idegenek lennének. Már csak azért is, mert sok itt élőknek még a beszédét sem értették. A kultúráját a legkevésbé. A városokban a hagymakupolák helyett égbe nyúló tornyú katedrálisokat találtak Ezeket — legalábbis ezt vették ki a kutyaugatáshoz hasonlóan hadováló ittlakók galagolyásából — valamilyen Gót nevezetű (talán gótikus) kőműves építhette. Igencsak régen. Ilyen csúcsíves formákat odaát, a Nagy Hegyeken túl soha nem láttak. Meg aztán feltűnt nekik, hogy itt sokan fordítva vetnek keresztet. Az idejöttek múltja ott maradt a magas domborzatok mögött. Ők itt jó ideig gyökérteleneknek érezték magukat. Semmi gond, írástudóikat elküldték külhonba gyökértani kutatások végett. A jeles nemzetcsaládfa-vizsgálók odakint igen rosszul érezték magukat. Lám csak, mondogatták, itt van Pierre, Hans vagy Giovanni, nekik mind akár erdőnyi családfájuk van. Fennhézva mutogathatnak őseik őseinek őseire. Ők valakik ebben a cúgos térségben, de mi, ugyan bizony kikkel büszkélkedhetünk az igen távoli elődök között. Legfeljebb a hegymászásban, vagy inkább hágókeresésben jeleskedő nagyapánkra, aki itt, e heglánc-karéjon belül talált juhait legeltetéséhez eszményi térséget. De ez csak a juhász nagyapa, még nem ősi gyökér ebben a talajban.
